

Krajský úřad Královéhradeckého kraje
**Vyjádření k Doporučenému postupu č. 1/2011 vydanému Ministerstvem
práce a sociálních věcí ČR, únor 2011**

Toto stanovisko se týká aplikace § 91 odst. 6 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, v platném znění, a obsahuje mj. následující:

Rozhodně se nejedná o situaci uzavírání dodatků ke smlouvám či prodlužování smluv o poskytování sociálních služeb. Pokud tedy dochází k situaci, že poskytovatel chce s uživatelem podepsat novou smlouvu, která **bude nahrazovat stávající platnou smlouvu nebo uzavřít dodatek ke stávající smlouvě, nejedná se již o uplatnění § 91 odst. 6) zákona!** V takovém případě platí podepsaná smlouva a poskytovatel musí oslovit zákonného zástupce, opatrovníka. V případě, že uživatel není zbaven způsobilosti k právním úkonům a nemá stanoveného opatrovníka, je nezbytné, aby odborní pracovníci obce a poskytovatele sociálních služeb posoudili daný stav a iniciovali procesy vedoucí ke standardnímu způsobu zastoupení podle ustanovení občanského zákoníku.

DP MPSV 1
2011.docx

Dle těchto postupů tedy ustanovení § 91 odst. 6 zákona o sociálních službách neupravuje situaci uzavírání dodatků ke smlouvě či uzavírání nových smluv. Podle Krajského úřadu Královéhradeckého kraje dosavadní praxe spočívala nejen v uzavírání smluv dle uvedeného ustanovení zákona, ale i v uzavírání dodatků, čímž poskytovatelé zejména předcházeli nadbytečnému využívání institutu zbavení/omezení způsobilosti k právním úkonům. S ohledem na Doporučené postupy tedy mohou v praxi nastat dvě následující situace:

- 1) **obecní úřad obce s rozšířenou působností postupuje dle Doporučených postupů MPSV 1/2011**
 - poskytovatel sociálních služeb postupuje v takovém případě dle zákona č. 46/1964 Sb., občanský zákoník, v platném znění

Lze odkázat na výklady či předpisy jako např.

- **MICHALÍK, Jan. *Smluvní vztahy v sociálních službách*. VCIZP-sekce vzdělávání, ISBN: 80-903658-1-7 Olomouc, 2008, NRZP, Praha:**

1) **Fyzická osoba není zbavena ani omezena ve způsobilosti k právním úkonům, stupeň její rozumové a volní vyspělosti však není na takové úrovni, aby mohla pochopit účel daného řízení a posoudit jeho následky.**

Tato situace působí poskytovatelům (i samotným uživatelům) služeb značné problémy. V zásadě existují dvě možnosti řešení. V rámci první je smlouva tímto uživatelem podepsána, poskytovatel se však vystavuje riziku možného zpochybnění platnosti daného právního úkonu v budoucnu. Tento postup však odmítají učinit i ti poskytovatelé, kteří hodlají svou činnost vykonávat v souladu se standardy sociálních služeb, neboť si uvědomují problematičnost takového kroku, který může mít v některých případech podobu „zneužití“ *de facto* nesvéprávné osoby.

Správnější je druhé řešení, které předpokládá zajištění opatrovníka takové osobě. V úvahu připadá jednak opatrovník „trvalý“, tj. jako následek proběhnutého řízení o zbavení (omezení) způsobilosti k právním úkonům. V praxi působí obtíže délka trvání tohoto řízení (až několik měsíců) stejně jako otázka legitimacy podání takového návrhu. Pravděpodobně nejvhodnější – pro řešení podpisu smlouvy o poskytování sociální služby – bude využití příslušného ustanovení zákona o sociálních službách a požádat o účast v řízení o sjednávání smlouvy a jejího podpisu příslušný obecní úřad (§ 91 odst. 6):

„Osobu, která není schopna sama jednat a nemá zákonného zástupce, zastupuje při uzavírání smlouvy obecní úřad obce s rozšířenou působností podle místa trvalého nebo hlášeného pobytu osoby, nebo jde-li o poskytnutí pobytových sociálních služeb v zařízení sociálních služeb, obecní úřad obce s rozšířenou působností podle sídla tohoto zařízení.“

Mělo by se však vycházet z toho, že se jedná o opatrovnictví „kolizní“ a krátkodobé. Jestliže poskytovatel (neboť v praxi bude o tuto formu opatrovnictví žádat nejčastěji on) dospěje k názoru, že uživatel jeho služeb není schopen plně vnímat situaci a rozumět dopadům svého podpisu v rámci daného smluvního vztahu, potom je prakticky nemožné, aby do budoucna samostatně působil v rámci konzumace práv a povinností tímto vztahem založených. Vhodnější je proto i v tomto případě řešit celou situaci institutem zbavení (omezení) způsobilosti k právním úkonům a tím i ustanovením řádného opatrovníka takové osoby.

2) Fyzická osoba není zbavena ani omezena ve způsobilosti k právním úkonům, rozumová a volní vyspělost je na odpovídající úrovni, nemůže se však s obsahem právního úkonu seznámit s jiných důvodů.

Jedná se o situace, kdy uživatel služby je plně způsobilý k právním úkonům, nemůže se však s obsahem právního úkonu (a tím méně celého smluvního vztahu) seznámit z jiných důvodů. V úvahu připadá zejména závažný stupeň postižení zrakového či sluchového, vyloučit nelze ani těžké postižení tělesné. V těchto případech je nutno postupovat v souladu s obecnými ustanoveními občanského zákoníku upravujícími platnost právních úkonů činěných těmito osobami. Pokud by ani tato forma (forma úředního zápisu) nedostačovala, je možno opět uvažovat o zastoupení kolizním opatrovníkem dle ust. § 29 občanského zákoníku. Podle něj *„soud může ustanovit opatrovníka také tomu, jehož pobyt není znám, jestliže je to třeba k ochraně jeho zájmů nebo vyžaduje-li to veřejný zájem. Za týchž podmínek může soud ustanovit opatrovníka i tehdy, jestliže je to třeba z jiného vážného důvodu“*.

Pokud se týče vztahu opatrovníka ustanoveného soudem a výkonem opatrovnické role obecním úřadem obce s rozšířenou působností, zastáváme stanovisko, že i když právní úprava v zákoně o sociálních službách (obec jako zástupce občana) představuje normu speciální (a ve smyslu obecných zásad právních má přednost před úpravou obecnou – zde v občanském zákoníku), je ve smyslu jiných obecných zásad právních (a zásad samotného zákona o sociálních službách a občanského zákoníku) vhodnější volit v takových případech cestu ustanovení opatrovníka soudem. Je to v souladu s požadavkem ochrany a právní jistoty účastníků daného smluvního vztahu.

- **odborný časopis Sociální služby, červen-červenec 2010, ČÁMSKÝ, Pavel. Uzavírání smlouvy o poskytnutí služby s osobou, která nemůže samostatně jednat. Str. 40-41. ISSN 1803-7348.**
- **Doporučení Rady Evropy R(99)4 ohledně zásad ochrany nezpůsobilých dospělých osob (zdroj: <http://www.kvalitavpraxi.cz/res/data/000143.pdf>):**

Zásada 2 – Flexibilita v právní odezvě

1. Ochranná opatření a další právní prostředky dostupné pro ochranu osobních a ekonomických zájmů nezpůsobilých dospělých osob by měly svým rozsahem nebo flexibilitou umožňovat, aby na různé stupně nezpůsobilosti a různé situace existovala vhodná právní odezva.
2. V naléhavých případech by měla být dostupná řádná ochranná opatření nebo jiné právní prostředky.
3. Zákony by měly zajistit jednoduchá a nenákladná ochranná opatření nebo jiné zákonné prostředky.
4. Mezi ochranná opatření by v určitých případech měla patřit i ta, která **neomezují právní způsobilost dotčené osoby.**

5. Mezi ochranná opatření by měla patřit i ta, která jsou omezena na jediný úkon bez toho, aby byl ustanoven zástupce nebo zástupce s trvajícím právomocí.
6. Mohlo by být zvaženo zařazení opatření, v rámci kterých ustanovená osoba jedná společně s dotčenou dospělou osobou, a opatření, která zahrnují ustanovení více než jednoho zástupce.
7. Měla by být zvažena potřeba zajistit a upravit takové právní nástroje, které by dosud způsobilá osoba mohla využít pro případ budoucí nezpůsobilosti.

Zásada 3 – Maximální zachování způsobilosti

1. Zákonný rámec by měl v maximální možné míře odrážet skutečnost, že mohou existovat různé stupně nezpůsobilosti a nezpůsobilost se může v čase měnit. Ochranná opatření by proto neměla automaticky vést k úplnému zbavení právní způsobilosti. Tam, kde je to prokazatelně nezbytné pro ochranu dotčené osoby, by však mělo být možné právní způsobilost omezit.
2. Ochranné opatření by dotčenou osobu zejména nemělo automaticky zbavovat práva volit, pořídit závěť, nebo souhlasit či odmítnout souhlas s jakýmkoli zákrokem v oblasti zdraví, stejně jako učinit rozhodnutí tam, kde to její způsobilost umožňuje.
3. Mělo by být zvaženo zavedení právních prostředků, které by, i v případech, kdy je zastoupení v určité oblasti nezbytné, dospělé osobě umožňovaly činit se souhlasem zástupce určité úkony, nebo úkony v určité oblasti, samostatně.
4. Kdykoli je to možné by dospělé osobě mělo být umožněno, aby se účastnila právních vztahů týkajících se každodenních záležitostí.

Obecně lze konstatovat, že moderním trendem v zastupování je využívání jiných institutů a opatření než je zbavení/omezení způsobilosti k právním úkonům, mj. na tento trend reaguje i návrh nového občanského zákoníku, viz např.: „*ve svéprávnosti lze člověka omezit, avšak jako dosud jen z vážných zdravotních důvodů a jen rozhodnutím soudu. Nově se navrhuje, že soudce musí člověka při rozhodování o jeho svéprávnosti zhlédnout a že k těmto zásahům do lidských práv lze přistoupit, jen nestačí-li mírnější postup. Kromě toho se zavádí nový institut nápomoci při rozhodování umožňující soudu člověka neomezovat ve svéprávnosti a ustavit mu osobu, která za člověka právně nejedná, avšak pomáhá mu v běžných činnostech*“ (zdroj: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/obecna-cast-zakoniku/co-upravuje-obecna-cast-zakoniku.html#3>)

- 2) **obecní úřad obce s rozšířenou působností nepostupuje dle Doporučených postupů MPSV 1/2011**
 - poskytovatel sociálních služeb postupuje v takovém případě dle dosavadní praxe

Jelikož ustanovení § 91 odst. 6 zákona o sociálních službách není v jiných právních předpisech či závazných stanoviscích blíže upraveno, nelze určit jeho jednotný výklad.

Zpracoval:
Soňa Chloupková
Mgr. Jiří Altmann

V Hradci Králové dne 22. 4. 2011